

Tomislav Brajković

Otočac

tomislav.brajkovic@yahoo.com

GOSPODARSKO-POLITIČKO OZRAČJE U OPĆINI OTOČAC PRIJE DOMOVINSKOG RATA

Događaji u ovom radu odnose se na gospodarsko i političko stanje u općini Otočac, prije i nakon prvih višestranačkih izbora, pobunu dijela građana srpske nacionalnosti, pripreme za obranu i početak velikosrpske agresije. Pripreme za obranu i obrana Općine Otočac odnosile su se na područje Otočca i Brinja jer su pobunjeni Srbi postavljanjem barikada na prometnice okupirali vrhovljansko područje kao dio općine Otočac. Budući da je brinjski kraj u to vrijeme bio dio općine Otočac, svi opisani događaji u radu odnose se i na taj prostor. U radu je navedena uloga zajedničkog štaba policije, Hrvatske demokratske zajednice (HDZ), općinske vlasti i Kriznog štaba općine jer su oni, uz državnu vlast, imali ključnu ulogu u organiziranju obrane velikosrpskoj agresiji.

Ključne riječi: Domovinski rat, općina Otočac, Brinje, Vrhovine, Gacka, Lika, Krbava, pobunjeni Srbi, Krizni štab

Uvod

Tijekom osamdesetih godina prošloga stoljeća u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji bila je izuzetno teška gospodarska i društvena situacija. Padom socijalizma u europskim zemljama došlo je do sličnih političkih gibanja u SFRJ. U to vrijeme sve više jača velikosrpski šovinizam i ekspanzionizam. U takvom ozračju jačaju i težnje Hrvatske i Slovenije za političkim pluralizmom, što su polovicom 1990. pokazali prvi višestranački izbori.

Na gospodarstvo općine poguban učinak imali su prije i tijekom 1990. visoka stopa inflacije, nelikvidnost, pad industrijske proizvodnje i niska proizvodnost. Uz takvo gospodarsko i političko stanje počela je srpska pobuna diljem Hrvatske, odmah nakon prvih višestranačkih izbora. U Općini Otočac njihova pobuna manifestirala se kroz štrajkove u poduzećima, a kasnije kroz donošenje odluka koje su bile usmjerene na promjenu granica SR Hrvatske. Takva odluka bila je raspisivanje referendumata o izdvajanju 16 mjesnih zajednica (MZ) iz Općine Otočac i njihovo pripajanje općini Titova Korenica. U drugoj polovici 1990. diljem Općine članovi Srpske demokratske stranke (SDS) i pripadnici Jugoslavenske narodne armije (JNA) tajno naoružavaju Srbe i pripremaju ih za oružanu pobunu protiv hrvatske vlasti. Zbog takve političke situacije bilo je nužno pripremati obranu, što je učinjeno u prosincu 1990. formiranjem zajedničkog štaba policije. U pripremama za obranu aktivno su sudjelovali članovi HDZ-a i općinske vlasti, a eskalacijom pobune i terorističkih aktivnosti pobunjenih Srba formiran je Krizni štab Općine (KŠ), Zbor narodne garde (ZNG) i u kolovozu 1991. Narodna zaštita Općine Otočac (NZ). To je razdoblje oružane agresije pobunjenih Srba i JNA, ubojstva policajaca, civila i neselektivnog granatiranja Otočca, okolnih sela i brinjskog kraja.

Geografski prostor, prometni značaj i etnički sastav općine Otočac

Općina Otočac, odnosno Gacka imala je 24.992 stanovnika 1991. i površinu od 1117 km². To je prostor u središnjem dijelu Gorske Hrvatske koji je omeđen na sjeveru Velikom i Malom Kapelom, na zapadu Sjevernim Velebitom, a na istoku i jugoistoku gacko-ličkim pobrđem.¹ Ovaj prostor raščlanjen je na više krških polja, od kojih je najveće Gacko polje površine 80 km², a manja su polja Petrinić polje, Dabarsko, Glibodolsko, Stajničko, Letinačko i Črnac polje na području Brinja, dok Vrhovljansko polje ima

¹ Mato NJAVRO, Gacka – zemlja i voda, Hrvatska tiskara d.d. Zagreb 1999., 8.

karakter visoravni.² Od 1993. ovo područje sačinjavaju tri jedinice lokalne samouprave: Grad Otočac, Općina Brinje i Općina Vrhovine s površinom od 1146,86 km² zbog povećanja teritorija Općine Vrhovine.

Tablica br. 1. Površina i broj stanovnika Gacke

Redni broj	Jedinica lokalne samouprave	Površina u km ²	Broj stanovnika 1981.	Broj stanovnika 1991.	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2011.
1.	Grad Otočac	565,30	16.751	16.104	10.411	9778
2	Općina Brinje	358,22	6564	6035	4108	3256
3	Općina Vrhovine	223,34	3223	3853	905	1381
4	Gacka	1146,86	26.538	24.992	15.424	14.415

Izvor: Izrada autora prema podacima DZS-a

Posljednjih desetljeća gacko područje doživljavalo je različite upravne reorganizacije. Nakon Drugog svjetskog rata Otočac je bio kotarsko središte u okrugu Lika, a od 1950. u oblasti Karlovac. Nakon 1955. Otočac je Općinsko središte u kotaru Gospić, kojemu je nakon 1962. pripojena i općina Brinje. Ukidanjem kotara Gospić, Otočac je u kotaru Karlovac, a njegovim ukidanjem 1967. općina Otočac postaje samostalna jedinca. Društvenim dogovorom 1974. ulazi u Zajednicu ličkih općina, kasnije preimenovanu u Zajednicu Općina Gospić (ZOG). Ova zajednica nema čvrstu unutarnju strukturu pa je Općina Otočac do kraja 80-ih 20. st. autonomno djelovala.³ ZOG je imao površinu od 5563 km² i 83.922 stanovnika 1991., s općinama Donji Lapac, Gospić, Gračac, Otočac i Titova Korenica.

2 Milan KRANJČEVIĆ, "Gacka", Program integralno upravljanje okolišem i održivi razvoj, Hrvatska gospodarska Komora, Županijska Komora Otočac, Otočac, svibanj 2005. 8.

3 Željko HOLJEVAC, Gackom kroz povijest, Hrvatski radio Otočac, Otočac, 2009. 171.

Tablica br. 2. Površina općina i narodnosni sastav stanovništva u Zajednici općina Gospić

Općina	Površina u km ²	Broj stanovnika 1991.	Hrvati	Srbi	Muslimani	Jugoslaveni	Ostali
Donji Lapac	606	8054	44	7854	22	65	69
Gospić	1674	29049	18613	8976	-	513	947
Gračac	1016	10434	1697	8371	9	111	246
Otočac	1117	24992	16355	7781	-	183	673
Titova Korenica	1150	11393	1996	8585	93	385	334
Ukupno:	5563	83922	38705	41567	124	1257	2269

Izvor: Izrada autora prema podacima DZS-a, dostupno na www.dzs.hr

Gospodarsko stanje u razdoblju od 1985. do 1990.

Na slabo poslovanje gospodarskih subjekata Općine Otočac u razdoblju od 1985. do 1990. utjecalo je nestabilno političko i gospodarsko ozračje u Jugoslaviji. Slaba akumulativna i reproduktivna sposobnost gospodarstva i velika ovisnost o kreditima utjecala je na sposobnost investiranja, što je usporavalo gospodarski razvoj Općine. Negativna gospodarska kretanja u Općini, kao i na razini SFRJ, također je uzrokovala povećana inflacija i nelikvidnost. Znatno je smanjen životni standard stanovništva, a sve prisutnije ujednačavanje plaća na razini poduzeća slabila je motiviranost za rad i nagrađivanje sposobnijih i kreativnijih radnika, a u konačnici proizvodnost rada. Gospodarstvo Općine nije bilo dovoljno sposobno izvoziti svoje proizvode i usluge na konvertibilna tržišta jer im nije moglo udovoljiti kvalitetom, cijenom, dizajnom, marketingom ili organizacijom nastupa na inozemnim tržištima. Nedovoljno su korišteni proizvodni kapaciteti, neracionalno korištena sredstva za rad, a izuzetno teško se dolazilo do kvalitetnih i visokokvalificiranih proizvodnih radnika, a gotovo nikako

do inženjera, ekonomista ili pravnih stručnjaka. Ograničavajući faktor razvoja bio je i spor razvoj vlastite tehnologije i ograničene mogućnosti uvoza inozemne tehnologije.⁴

Razvojne projekcije u srednjoročnom razdoblju 1985.-1990. bile su preambiciozno zamišljene, za što nisu postojale realne materijalne i gospodarske pretpostavke. Planirani razvoj industrije, poljoprivrede, trgovine i ugostiteljstva Općine Otočac nije postignut, pa tako nije ostvareno ni planirano sudjelovanje ovih djelatnosti u gospodarstvu općine. Zaposlenost nije rasla prema planiranoj projekciji od 2,5 %, nego je čak smanjena 1,3 %. Iznimka su bile djelatnosti šumarstva, prometa i veza koje su ostvarile učešće u društvenom proizvodu općine iznad planirane projekcije. U razdoblju od 1985. do 1988. društveni proizvod Općine Otočac rastao je po godišnjoj stopi od 0,4 %.⁵ Koliko je bilo teško poslovati govori i činjenica da je stopa inflacije, u razdoblju I. – IX. 1989. mjerena rastom cijena na malo iznosila 689,4 %, da su cijene industrijskih proizvoda porasle 824,6 %, cijene ugostiteljskih usluga 782,7 %, cijene proizvoda u trgovini na veliko 834,2 %, cijene poljoprivrednih proizvoda su porasle 508,9%, a troškovi života 658 %.⁶

Investicijska ulaganja na području Općine u razdoblju od 1986. do 1990. bila su ostvarena s 34,85 % planiranih iznosa. Za navedeno razdoblje bilo je planirano da gospodarske djelatnosti investiraju 94 % od ukupnog iznosa planiranih investicija, a ostale djelatnosti 6 % od ukupno planiranih investicija. To nije ostvareno jer su gospodarske djelatnosti realizirale plan 32,94 %, a ostale djelatnosti 65,97 %. To su trebala biti ulaganja

4 Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac, Društveni plan razvoja općine Otočac za razdoblje od 1986. – 1990., 1.-3.

5 Analiza društveno-ekonomskog razvoja općine Otočac za razdoblje 1986. – 1990., 6. Tijekom 1989. došlo je do promjena obračunskog sistema (Zakona o računovodstvu), što je utjecalo na otežano praćenje poslovanja gospodarskih subjekata. Radi realnog sagledavanja stanja u gospodarstvu svi su pokazatelji svedeni na peti mjesec 1990., a izračunavanje inflatora se zasniva na metodološkoj osnovi Republičkog zavoda za statistiku.

6 Općinski komitet za privredu, urbanizam i komunalne poslove, Zavod za društveno planiranje, cijene i statistiku Otočac: Informacija o financijskim rezultatima OUR-a privrede, društvenih djelatnosti i RZ organa DPZ i SIZ-a u razdoblju I-IX. 1989.1., Otočac, studeni 1989.

u održavanje dostignute razine proizvodnje, u proširenje i modernizaciju postojećih kapaciteta. Najveće investicijsko ulaganje od 47,87 % ukupnih ulaganja ostvarila je industrija, a 25,12 % djelatnost prometa i veza.⁷

Tablica br. 3. Investicijsko učešće gospodarskih djelatnosti u ukupnim investicijama 1985. – 1990.

Red. broj	Djelatnost	Struktura
1.	Industrija	47,87
2.	Energetika	3,95
3.	Poljoprivreda	0,77
4.	Šumarstvo	11,18
5.	Promet i veze	25,12
6.	Trgovina	3,03
7.	Ugostiteljstvo	0,63
8.	Građevinarstvo	0,44
9.	Stambeno – komunalna djelatnost	7,01
10.	U k u p n o:	100,00

Izvor: Izrada autora prema Analizi društveno-ekonomskog razvoja općine Otočac za razdoblje 1986. – 1990., 3.

U ovom petogodišnjem razdoblju došlo je do smanjivanja broja stanovnika u Općini Otočac, što zbog iseljavanja, što zbog smanjenja prirodnog priraštaja stanovništva, tj. zbog većeg mortaliteta od nataliteta. Broj stanovnika se smanjivao po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,3 %, zaposlenost je

⁷ Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac, »Analiza društveno-ekonomskog razvoja općine Otočac za razdoblje 1986. – 1990., Zavod za društveno planiranje, cijene i statistiku, Otočac, rujan 1990.« 1-52.

smanjivana po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,1 % i to u gospodarstvu po stopi od 1,3 %, a u ostalim djelatnostima zaposlenost je smanjivana po prosječnoj stopi od 0,4 %. Zbog prirodnih (mortalitet) i migracijskih razloga ukupan broj zaposlenih u ukupnom broju stanovništva nije se značajnije mijenjao, jer je smanjivanje broja zaposlenih bilo jednako smanjivanju broja ukupnog stanovništva.⁸

*Tablica br. 4. Broj zaposlenih i procjena broja stanovnika općine Otočac od 1985. do 1990. **

Godina	Broj stanovnika	Zaposleni u društvenom sektoru			Zaposleni prema broju stanovnika (%)
		Ukupno	Privreda	Neprivreda	
1985.	25.500	5341	4523	818	20,9
1986.	24.114	5202	4377	865	21,6
1987.	24.132	5204	4422	782	21,6
1988.	23.980	5150	4349	801	21,5
1989.	23.974	5176	4386	790	21,6
1990.	23.926	5051	4250	801	21,1

Izvor: Izrada autora iz: »Analiza društveno ekonomskog razvoja općine Otočac za razdoblje 1986.-1990«, 5.

** Broj stanovnika se temelji na statističkoj procjeni jer je popis stanovništva bio 1981., zatim 1991.*

Kao i na razini države tako je, u razdoblju od 1986. do 1990., u Općini Otočac funkcioniranje društvenih djelatnosti i socijalne sigurnosti, kako se u to vrijeme zvala ova djelatnost, djelovalo u otežanim političkim i gospodarskim uvjetima. U društvenim djelatnostima bilo je zaposleno 489 osoba, što je 1990. iznosilo 0,3 % više nego 1986. U navedenom razdoblju

⁸ Isto.

smanjen je udio izvornih prihoda, smanjena je kvaliteta usluga, došlo je do bržeg rasta troškova poslovanja u odnosu na ukupan prihod, plaće su smanjene 0,8 % u odgoju i osnovnom obrazovanju, usmjerenom obrazovanju, zdravstvu i kulturi. Iako je, u cjelini gledano, u društvenim djelatnostima ukupan prihod rastao, u odgoju i osnovnom obrazovanju pao je 7,4 %, a dohodak 6,9 %. Kroz ovo petogodišnje razdoblje nije se uspjelo uskladiti razvoj društvenih djelatnosti s realnim materijalnim mogućnostima te racionalnije i ekonomičnije organizirati poslovanje. Nije se uspjelo uskladiti široka socijalna prava s realnim mogućnostima financiranja i socijalnom politikom.⁹

Političke i gospodarske prilike u općini uoči višestranačkih izbora u Hrvatskoj 1990.

Nepovoljna gospodarska kretanja prijašnjeg razdoblja u Općini Otočac nastavljena su tijekom 1990., a inflacija je bila i dalje velika bez obzira na antiinflacijske mjere donijete krajem 1989. i usporen rast cijena. U prvih devet mjeseci 1990. industrijska proizvodnja Općine Otočac pala je 11 % u odnosu na isto razdoblje 1989., proizvodnja kemijskih proizvoda pala je 24 %, tekstilnih proizvoda 9 %, rezane građe 4 %, finalnih proizvoda od drva 14 %, dok je proizvodnja građevinskog materijala povećana 4 %, a pića i mesa 2 %. To se naročito očitivalo u poduzećima koja su zapošljavala najviše radnika, kao što su: Industrija namještaja Otočac, Otex Otočac, Cosmochemia Otočac i Drvna industrija Vrhovine.¹⁰ Posebno je loše stanje bilo u komunalnoj infrastrukturi i to uglavnom u naseljima s hrvatskim stanovništvom.

9 Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac, »Analiza društveno-ekonomskog razvoja općine Otočac za razdoblje 1986. – 1990., Zavod za društveno planiranje, cijene i statistiku, Otočac, rujan 1990.« 1 -52.

10 Općinski Komitet za privredu, urbanizam i komunalne poslovne, Zavod za društveno planiranje, cijene i statistiku - Informacija o osnovnim financijskim rezultatima poslovanja pravnih osoba iz privrede i društvenih djelatnosti prema podacima periodičnih obračuna za razdoblje I.-IX. 1990. 1.-3.

Tablica br. 5. Gospodarska kretanja u općini Otočac u razdoblju I. – IX. 1990.

Redni broj	O P I S	I.-IX./I.-IX89.
1.	Cijene na malo	1381,1
2.	Troškovi života	1390,8
3.	Cijene industrijskih proizvoda	1108,9
4.	Cijene ugostiteljskih usluga	1289,4
5.	Cijene industrijskih proizvoda u trgovini na veliko	1111,1
6.	Cijene poljoprivrednih proizvoda pri proizvođačima	1340,4

Izvor: Izrada autora prema »Informaciji o osnovnim financijskim rezultatima poslovanja pravnih osoba iz privrede i društvenih djelatnosti prema podacima periodičnih obračuna za razdoblje I. – IX. 1990.«1.

Dodatan problem bio je tadašnji način organiziranja i financiranja komunalnih i društvenih djelatnosti. Ove djelatnosti su financirane kroz tzv.«samoupravno organiziranje«, odnosno Samoupravne interesne zajednice (SIZ), što je bilo neracionalno i neefikasno, dok je inflacija smanjivala vrijednost prikupljenih sredstava.¹¹ Namjena ovih sredstava bilo je unaprjeđenje razvoja zdravstva, školstva i informiranja na lokalnoj razini i rješavanje lokalnih komunalnih problema. Sredstva samodoprinosa, kojima bi se financirala ova djelatnost, trebala su biti prikupljena od 1. rujna 1987. do 1. rujna 1991., nakon čega bi se polovica prikupljenog iznosa zbrojila s drugim izvorima sredstava i upotrijebila za razvoj zdravstva, školstva i informiranja, a ostatak novca za rješavanje komunalnih pitanja u mjesnim zajednicama. To nije ostvareno što zbog lošeg gospodarenja prikupljenim sredstvima, što zbog nepostojanja programa u koja bi ona bila utrošena.¹²

11 Večernji list 14. 2. 1990., Josip Cvitković, »Odbili poskupljenje«. »Izvršno vijeće nije jučer prihvatilo zahtjev SIZ-a stambeno-komunalnih djelatnosti da se komunalna naknada u Brinju, Vrhovinama i Otočcu poveća 196 posto«.

12 Večernji list, Josip Cvitković; 19. 2. 1990.«Prokockano povjerenje«, »Što vrijeme dalje odmiče, postaje sve neugodnije, pa u Odboru OK SSRNH (Općinski komitet

Nezadovoljstvo postojećim stanjem u komunalnoj djelatnosti odnosilo se i na nedovoljno razvijen vodoopskrbni sustav, cestovnu, telefonsku i elektro infrastrukturu, stanjem u poštanskom prometu, ali i nedovoljnom zastupljenošću predstavnika pojedinih naselja u općinskim strukturama, kao i poslovnim problemima u najvećem broju gospodarskih subjekata.¹³ Poslovanje gospodarskih i društvenih subjekata Općine Otočac početkom i tijekom 1990. bila su i odraz dubokih političkih problema u Jugoslaviji, naročito nakon prekida zasjedanja XIV. kongresa Saveza komunista Jugoslavije u siječnju 1990., kada su delegati Slovenije, Hrvatske i BiH napustili kongres. O razlozima prekida kongresa i mogućim posljedicama raspravljali su i članovi Općinskog komiteta SK u Otočcu.¹⁴

socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, op. autora) posve ozbiljno razmišljaju i o tome da predlože ukidanje samodoprinosu, koji inače traje do 1991. godine, i da se vrati dio uplaćena novca. Hoće li taj potez, ako bude prihvaćen, ublažiti ili čak još i uvećati svojevrsnu otočku bruku, možda i nije toliko važno, koliko može biti zanimljivo da se upravo Otočcu nešto slično dogodilo i sa samodoprinosom početkom 70-ih godina i da se sve do 1982. godine ni jedan od općinskih čelnika nije usudio samodoprinos ni – spomenuti«.

- 13 Večernji list, Josip Cvitković, 5. 3. 1990. »Nezadovoljstvo tog dijela otočke općine tinja već dugo zbog niza neriješenih komunalnih problema. Posebno su razočarani stanovnici Brinja jer već godinama dobivaju upola manje vode zbog toga što se »Industrogradnja« priključila na vodovod. Brinjaci, osim toga, smatraju da njihovo područje nije dovoljno zastupljeno u općinskim strukturama i da se općina maćehinski odnosi prema njima. Zbog toga su zaprijetili da će poslati u Sabor SRH posebnu delegaciju, a ako im ni to ne pomogne da će bojkotirati izbore i prisilno otpojiti »Industrogradnju« sa svog vodovoda. Slične prigovore iznijeli su i predstavnici ostalih mjesnih zajednica. Tako su u Vodoteču nezadovoljni sudbinom velike stočne farme riječkog »Mesokombinata«, u Letincu se tuže zato što se sporo grade ceste, koje djelomično financiraju samodoprinosom, u Prokikama nikako da dobiju makar jedan telefonski broj, a u Stajnicu nema tko donijeti poštu. Velikih problema imaju i u Križpolju i Jezeranima.«
- 14 Večernji list, Josip Cvitković, 28. 2. 1990. »Bez maski« »Sudjelujući u radu partijskog skupa u Otočcu Marko Lolić je govorio i o uzrocima prekida 14. izvanrednog kongresa SKJ, kao i o mogućnostima njegova daljnjeg rada. Složio se sa stavom da je prekid Kongresa donio štetu, ali je rekao da u tome ima i nešto dobra, natjerani smo, pojasnio je Lolić, u brže promjene, jer se po starom više ne može. Prekid je, dakle, i nova šansa da se krene u duboke reforme privrede, politike i partije.«

Počeci višestranačja u Općini Otočac

U ljeto i jesen 1988. došlo je u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji do masovnih prosvjeda Srba i Crnogoraca u Srbiji i Crnoj Gori, ograničavanja, a zatim ukidanja autonomije pokrajinama Kosovo i Vojvodina i uvođenja izvanrednog stanja na Kosovu. Ovakvi prosvjedi, organiziranje »događanja naroda« i »mitinga istine« diljem države ubrzali su potrebu za političkim pluralizmom i višestranačjem u Hrvatskoj i ostalim republikama SFRJ.¹⁵

Ovi događaji u SFRJ ubrzali su pripreme za osnivanjem političkih stranaka u Općini Otočac, od kojih je veliku potporu imao HDZ. U maksimalnoj tajnosti, koliko je to bilo moguće, već u jesen 1989. počele su pripreme za njegovim osnivanjem, što je realizirano 16. siječnja 1990. osnivanjem Inicijativnog odbora HDZ-a za Gacku, Liku i Krbavu. Nakon osnivanja 21 temeljnog ogranka (TO) ove stranke, 9. ožujka 1990. formiran je općinski odbor HDZ-a, a nakon toga su pomogli ili prisustvovali osnivanju ogranka u drugim sredinama.¹⁶ Za Općinu Gospić u Kosinju, za Općinu Gračac u Lovincu, za Općinu Titova Korenica u Čanku, a za Općinu Ogulin u Modrušu.¹⁷ Dan kasnije osnovana je u Otočcu Podružnica Hrvatske demokratske stranke (HDS), čijem je osnivanju prisustvovalo oko stotinu članova stranke i gostiju. Tijekom ožujka osnovane su u Otočcu podružnice još dviju stranaka i to 24. ožujka podružnica SKH-SDP, a 25. ožujka

15 Davor Marijan, »Događanja naroda« u Kninu 1989. godine – Slom jugoslavenske ustavne konstrukcije u Hrvatskoj, Prethodno priopćenje, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Hrvatska, 2016., 439. - 443.

16 Preuzeto iz portala Glas Gacke, »25. godina od osnutka Inicijativnog odbora HDZ Like, Gacke i Krbave. Inicijativni odbor HDZ-a su činili: predsjednik Dražen Bobinac, potpredsjednik Josip Bulog, tajnik Milan Orešković – Pan. Za članove Inicijativnog odbora HDZ-a su izabrani: Ante Karić, Ivan Bižanović, Josip Grčević – Šerif, Željko Laškarin, Josip Tonković, Emil Orešković, Franjo Orešković, Stjepan Kostelac, Božo Rogić, Josip Rogić, Ivica Dubravčić, Drago Kostelac, Franjo Premuž. Za predsjednika općinskog odbora HDZ-a općine Otočac izabran je Dražen Bobinac, za glavnog tajnika Milan Orešković - Pan, a za političkog tajnika Joso Kregar.«

17 Zabilješke predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac iz 1990. i 1991. »Tada je HDZ općine Otočac imao 1260 registriranih članova.«

1990. osnovana je podružnica Hrvatske kršćanske demokratske stranke (HKDS).¹⁸ U travnju, tj. 15. travnja 1990. osnovan je Mjesni odbor SDS-a u Vrhovinama, a stranačka podružnica za područje Općine Otočac osnovana je 12. 7. 1990.¹⁹ Osnivanjem stranačkih podružnica tekle su i pripreme za izbor zastupnika u Sabor SR Hrvatske i izbori za skupštine općina. Prvi krug izbora za Društveno-političko vijeće (DPV) i Vijeće općina (VO) proveden je 22. travnja, a 23. travnja su provedeni izbori za Vijeće udruženog rada (VUR). Za kandidate koji nisu dobili dovoljan broj glasova u prvom krugu, proveden je drugi krug 6. i 7. svibnja. Rezultati izbora za zastupnike u Sabor SRH bili su u korist HDZ-a, a isto tako i u Općini Otočac.²⁰ Nakon provedenih izbora počele su pripreme za konstituiranje Sabora, a na lokalnim razinama pripreme za konstituiranje općinskih skupština.

Konstituirajuća sjednica Skupštine općine Otočac održana je 23. svibnja 1990. Za predsjednika SO-a izabran je Joso Kregar, za potpredsjednika Josip Bulog, za predsjednika DPV-a izabran je Stjepan Kostelac, a za zamjenika Zdenko Požgajn. U VUR za predsjednika je izabran Joso Brajković, za zamjenika je izabran Vinko Pernar, dok je u VMZ-u za predsjednika izabran Mile Poznanović, a za zamjenika Ante Oršanić, svi iz HDZ-a. Stranka SKH-SDP nije ni kandidirala svog predstavnika, iako su imali 19 odbornika od ukupno 67, koliko su činila sva tri vijeća općinske skupštine.²¹ Na ovoj sjednici nisu izabrani članovi i predsjednik Izvršnog vijeća SO-a već je, dogovorom svih triju vijeća SO-a, odlučeno da oni budu izabrani na idućoj zajedničkoj sjednici. To se i dogodilo, pa je na idućoj sjednici SO-a izabran za predsjednika VUR-a Ivan Pavelić, a razriješen dotadašnji predsjednik Joso Brajković iz HDZ-a koji je nakon toga izabran za predsjednika Izvršnog vijeća SO-a. Za članove IV-a izabrani su Ivan Vičić,

18 Nedjeljni Vjesnik, 11. 3. 1990. Josip Cvitković, «Podružnica HDS», Večernji list, 25. 3. 1990. Josip Cvitković, »Bez olakih obećanja«, Vjesnik, 26. 3. 1990. Josip Cvitković, »HKDS: Nema političkih emigranata.«

19 Večernji list, 16. 4. 1990. »Josip Cvitković; »Za Hrvatsku, ali ne ustašku«. Wikipedija, Srpska demokratska stranka.

20 Glas Gacke, 22. 4. 2015. »Na današnji dan prvi krug višestranačkih izbora u Hrvatskoj.«

21 Vjesnik, 24. 5. 1990. »Predsjednik Joso Kregar.«

Ivan Furlan, Vera Orešković, također iz HDZ-a, Mihovil Gomerčić, član HKDS-a, Srećko Žubrinić, nezavisni kandidat i Đorđe Mihovilović, član SDS-a. Osim njih, za članove Izvršnog vijeća po funkciji izabrani su: Ilija Dugandžija, predsjednik Komiteta za privredu, Božo Pavelić, predsjednik Komiteta za društvene djelatnosti, Josip Kazda, sekretar Sekretarijata za narodnu obranu i Nikola Stojanović, direktor općinske Uprave društvenih prihoda, svi članovi SKH-SDP. Njihov izbor pokušali su osporiti predstavnici ove stranke, ali u tome nisu uspjeli.²²

Nakon izbora i konstituiranja, općinsku vlast dočekali su stari gospodarski i društveni problemi, pad proizvodnje i zaposlenosti, tehnološki višak radnika i pad standarda stanovništva. Nakon analize zatečenog stanja u gospodarskom i društvenom životu općine, IV SO-a planirao je donijeti mjere za sprječavanje negativnih gospodarskih kretanja i mjere za ubrzani razvoj gospodarskog i društvenog života. Te mjere su se odnosile na stvaranje uvjeta za svestrani razvoj slobodnog poduzetništva, smanjenje postojeće regulacije koja guši inicijativu i motivaciju postojećih gospodarskih subjekata i otežava rad općinske uprave. Takva očekivanja nisu bila nerealna jer je u novonastalim demokratskim promjenama trebalo stvarati uvjete u kojima će svi oblici vlasništva biti ravnopravni. Očekivalo se da mali gospodarski subjekti postanu značajan čimbenik povećanja zaposlenosti i gospodarskog razvoja općine. Takvi gospodarski subjekti bili bi locirani u selima, pri čemu bi općina stvorila urbanističke i mikrolokacijske pretpostavke za njihovu izgradnju.

22 Večernji list, 21. 6. 1990. Josip Cvitković, »Pristupnice unijele pomutnju«, »Mandatar općinske vlade predstavio ih je kao članove SKH-SDP, no pošto su predstavnici te stranke iznijeli da nemaju njihovih pristupnica i da traže udio u vladi sukladan broju osvojenih glasova na izborima, za riječ se javio predsjednik općinske organizacije HDZ-a i zastupnik u Saboru SRH Dražen Bobinac. On je (ne)potpisivanje pristupnica ocijenio manipulacijom i zaprijetio da će i kandidati za članove Izvršnog vijeća iz HDZ-a povući svoje pristupnice. Sve skupa, čini se, još je više zakomplicirao odbornik Boško Ljuština, rekavši da su Stojanović i Dugandžija u međuvremenu potpisali pristupnice Saveza socijalista. Unatoč svim nedorečenostima izabrani su novi članovi općinske vlade. Svi su dobili dovoljno glasova, a najviše (54 od ukupno 58) Mihovil Gomerčić.«

Temeljnu i vrlo važnu pretpostavku sveukupnog življenja i gospodarskog razvoja općine predstavljala je komunalna infrastruktura. Zbog toga su vrlo brzo održani sastanci s predstavnicima Elektroprenosa i PTT-a Gospić radi izgradnje dalekovoda Otočac – Brinje i instaliranja čvorne centrale u Otočcu te rubnih centrala u Brinju, Križpolju, Brlogu, Ličkom Lešću i Vrhovinama. Nakon toga bi se pristupilo izgradnji mjesnih mreža. Od vitalnog značaja za razvoj cijelog područja bila je izgradnja kvalitetnih prometnica koje bi omogućile bolje povezivanje gackog prostora s Hrvatskim primorjem, prema kuda ovo područje gospodarski, prometno, povijesno i kulturološki gravitira. Također je planirana izgradnja kvalitetnih lokalnih prometnica i mostova na rijeci Gacki kako bi se stanovništvu u pojedinim selima poboljšala kvaliteta stanovanja i gospodarski razvijao taj prostor. Posebnu brigu općinska vlast posvetila je zaštiti rijeke Gacke, njenih vodotoka i izvorišta, kao i svih izvora pitke vode u općini, namjeravajući formirati javno poduzeće ili dioničarsko društvo koje bi brinulo o gospodarenju vodama na području općine. Namjera je bila ukinuti i transformirati dotadašnje skupo, neracionalno i neefikasno SIZ-ovsko organiziranje i stvoriti funkcionalniji i prihvatljiviji fondovski ili agencijski oblik. Općinska vlast je, kroz programska opredjeljenja, planirala racionalizirati poslovanje društvenih djelatnosti, debirokratizirati pravosuđe i izvršiti organizacijsko preustrojstvo te ih kadrovske i tehnološke obnoviti.²³

Iako su se ove mjere i programska opredjeljenja odnosila na razdoblje od 1991. do 1995. općinska vlast ih je namjeravala provoditi odmah nakon konstituiranja, ali su događaji na lokalnoj i republičkoj razini krenuli u drugom pravcu jer je već krajem lipnja došlo do štrajkova u većini otočkih poduzeća. Zbog niskih plaća, velikog broja administrativnog osoblja i neisplačivanja regresa došlo je do štrajka u tekstilnoj tvornici Oteks i razrješenja dužnosti direktora i trojice rukovoditelja. Slično je bilo i u tvornici namještaja INO Otočac, u kojoj je radnički savjet razriješio direktora zbog nagomilanih poslovnih problema.²⁴

23 Programske osnove Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac, 20. 6. 1990, 1-7.

24 Večernji list, 1. 7. 1990. Josip Cvitković, »Ni polovično rješenje«, Večernji list, 16. 7. 1990. Josip Cvitković, »Vruća fotelja?!«

Srpska oružana pobuna i početak Domovinskog rata u Općini Otočac

Do pogoršanja političkih prilika u SRH došlo je već nakon prvih višestranačkih izbora. U lipnju 1990. započelo je protuustavno djelovanje i prekrajanje teritorijalno-administrativnog ustroja SRH koji su pokrenuli pobunjeni Srbi u Hrvatskoj. SO Knin je 27. lipnja 1990. donio »Odluku o osnivanju i konstituiranju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like«. To je bio začetak »srpskih autonomnih oblasti (SAO)« u Hrvatskoj.²⁵ Osnivanje ovih oblasti, pripreme srpsko-crnogorskog agresora za rat, naoružavanje i pobuna dijela srpskog stanovništva, provođenje velikosrpske politike da »svi Srbi žive u jednoj državi, puzajuća, a zatim otvorena agresija na RH doveli su do Domovinskog rata.«²⁶ Svi ovi događaji u SRH bili su izvanredno stanje, bez obzira na to što rat još nije eskalirao, ali je postojala stalna napetost između vodstva pobunjenih Srba i novoizabranih hrvatskih vlasti.²⁷ I na općinskoj razini došlo je do pogoršanja odnosa između hrvatskog i srpskog stanovništva. Članovi SDS-a, uz pomoć raznih obavještajnih službi, nastojali su destabilizirati općinsku vlast širenjem raznih glasina, laži i poluistina, optužujući ih za teško socijalno i gospodarsko stanje u općini Otočac. Istina je bila drugačija. Kao rezultat takvih aktivnosti već su 1. kolovoza 1990. organizirani prosvjedi u prijevozničkom poduzeću Autoprevoz Otočac, kemijskoj tvornici Cosmochemia, tvornici namještaja INO Otočac, Industrogradnji Ličko Lešće, 2. kolovoza u drvnoj industriji Vrhovine, dok je tijekom kolovoza

25 Ante Nazor, Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih., 35.

26 Narodne novine 174/2004., Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji, čl.2. st.2 Pod sudjelovanjem u obrani neovisnosti, teritorijalne cjelovitosti, suvereniteta Republike Hrvatske, odnosno vrijeme neposredne ugroženosti suvereniteta Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: obrana suvereniteta Republike Hrvatske), u smislu stavka 1. ovoga članka, podrazumijeva se oružani otpor agresoru i djelovanje u izravnoj svezi s tim otporom (odlazak u postrojbu, na borbeni položaj i povratak te obuka i priprema za odlazak na bojište) u vremenu od 5. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996.

27 Ivan Kosnica, Uredbe iz nužde predsjednika Republike Hrvatske iz 1991. – 1992. Pregledni znanstveni rad, Zbornik PFZ, 6 (1), 2011.157.

kod Vrhovina vlak naletio na hrpu kamenja na pruži.²⁸ Ovi prosvjedi nisu bili izdvojeni slučajevi, niti su se događali samo u općini Otočac, već diljem Hrvatske i treba ih promatrati u kontekstu srpskog »izjašnjavanja« o autonomiji koje je bilo najavljeno od 19. kolovoza do 2. rujna 1990. Zbog ovakve političke i sigurnosne situacije IV SO Otočac 17. kolovoza. 1990. održao je hitnu sjednicu, na kojoj se raspravljalo o sigurnosnom stanju u općini i uvođenju mjera pripravnosti u slučaju narušavanja javnog reda i mira. Na sjednici je konstatirano da su neke mjere već provedene ili se provode po poduzećima i općinskim institucijama i da će se adekvatno postupiti u slučaju narušavanja javnog reda i mira.²⁹

Uočeno je da netrpeljivost prema hrvatskom stanovništvu i lokalnoj vlasti, osim članova SDS-a, potenciraju članovi kontraobavještajne službe (KOS) i pojedini pripadnici JNA koji pokušavaju izazvati sukobe civila i vojnika, tajno naoružavaju Srbe i angažiraju ih u oružanoj pobuni protiv legalne hrvatske vlasti. Osim tajnog naoružavanja, pripadnici srpske nacionalnosti bili su privilegirani i u dobivanju dozvola za legalno naoružavanje. Samo u razdoblju od 1989. do 1990. odobreno im je 64 % dozvola od ukupno izdanih u Općini Otočac, iako su u ukupnom stanovništvu Općine činili 31 %.

28 Davor Peitel, Na prvoj crti protiv smrti, 2011.18..

29 Zapisnik s 8. hitne sjednice Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac, 17. 8. 1990., sjednici koja je započela u 22 sata, a završila u 23.37 prisustvovali su: Joso Brajković, predsjednik, Nikola Stojanović, Vera Orešković, Mihovil Gomerčić, Srećko Žubrinić, Ivan Vičić, Željko Fajdetić, Josip Kazda, Božo Pavelić, članovi Izvršnog vijeća SO-a i Milan Kranjčević, tajnik Izvršnog vijeća. Osim ovih osoba sjednici su prisustvovali: Joso Kregar, predsjednik SO-a, Slavko Orešković, tajnik SO-a, Ante Marinić, načelnik Stanice javne sigurnosti Otočac, Žarko Furlan, referent u Općinskom sekretarijatu za NO, Mirko Kostelac, načelnik Štaba teritorijalne obrane Otočac.

Tablica br. 6. Broj izdanih dozvola za oružje od 1. 6. 1989. do 1. 6. 1990.

Općina	Lovačke puške	Lovački Karabini	Kombinirane puške	Pištolji i revolveri	Sportsko oružje	Ukupno	Hrvati	Srbi	Jugoslaveni	Muslimani
Gospić	62	33	3	66	6	170	72	93	4	2
Gračac	57	31	-	49	-	137	22	115	-	-
Otočac	28	21	8	58	13	128	46	82	-	-
Donji Lapac	29	17	-	56	4	106	1	103	-	2
Titova Korenica	37	16	1	111	3	168	22	143	-	3
Ukupno:	213	118	12	340	26	709	163	536	4	6

Izvor: Izrada autora prema Zabilješkama predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac, Brajković, J.

Osim osoba srpske nacionalnosti bilo je i osoba hrvatske nacionalnosti koje su, vrlo aktivno, u nekim poduzećima radile protiv hrvatske vlasti, osnivale Savez komunista-Pokret za Jugoslaviju (SK-PKJ) i podržavale sve one koji su bili za ostanak Hrvatske u Jugoslaviji. Politička i sigurnosna situacija dodatno se pogoršala nakon što su 17. kolovoza pobunjeni Srbi postavili barikade kod Knina koje su čuvale naoružane straže. Tog dana naoružani građani provodili su osiguranja oko Donjeg Lapca, Gračaca i Titove Korenice. U Gračacu je okupljena masa provalila u stanicu milicije namjeravajući oteti oružje, što im nije uspjelo. U Donjem Lapcu održan je protestni skup na kojem su zatražene ostavke načelnika milicije i zapovjednika milicije u Srbu.³⁰ Vrlo brzo došlo je do blokiranja drugih prometnica u Dalmaciji i Lici, a predsjednik SO Knin Milan Babić proglasio je ratno stanje Srba u Hrvatskoj. Situacija se dodatno komplicirala i u Općini Otočac nakon što su naoružani Srbi 25. kolovoza postavili barikade na prometnicu Otočac – Vrhovine, u Brakusovoj

30 Davor Marijan, Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990. – 1992., 219.

Dragi.³¹ Političko i sigurnosno stanje pogoršano je nakon što su pobunjeni Srbi u drugoj polovici 1990. i početkom 1991. u mnogim općinama i MZ-ima u Hrvatskoj donijeli odluke koje su bile u cijelosti protivne tadašnjim pozitivno-pravnim propisima, a odnosile su se na upravno-teritorijalnu dezintegraciju Republike Hrvatske. »Te odluke su se odnosile na osnivanje i konstituiranje Zajednice općina sjeverne Dalmacije i Like, od strane SO Knin, SO Donji Lapac i SO Obrovac te odluke o pripajanju ovoj Zajednici općine Gračac, općine Vojnić i općine Dvor.«³²

Ovi događaji imali su svoj odjek i u Općini Otočac. Pokušaji da se raspiše referendum za pripojenje dijela Općine Otočac navedenoj zajednici počeli su već u srpnju 1990. sa zahtjevom pojedinih odbornika SDS-a da SO Otočac donese odluku o raspisivanju referenduma za izdvajanje nekih MZ-a iz općine Otočac i njihovo pripajanje općini Titova Korenica. Prema zahtjevu ovih odbornika, a u organizaciji SDS-a, referendum je trebalo provesti 22. kolovoza 1990. Zbog toga je IV održao izvanrednu sjednicu 21. kolovoza 1990. i donijelo sljedeći zaključak:

- U cijelosti se podržava Predsjedništvo Republike Hrvatske i Vlada Republike Hrvatske u ocjeni provođenja tzv. referenduma u organizaciji SDS-a, kao protuustavnog i protuzakonitog čina.
- Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac osuđuje i ne prihvaća tzv. referendum koji je suprotan Ustavu i zakonima Republike Hrvatske, te se protivi održavanju referendumu u svim službenim prostorijama Skupštine općine Otočac.
- Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac zahtjeva od svih državnih službi da osiguraju potpuni red i mir na području općine, te poziva hrvatski i srpski narod da ničim ne izazovu niti potenciraju narušavanje međusobnog suživota i tolerancije.³³

31 Davor Peitel, Na prvoj crti protiv smrti, str. 19.

32 Brekalo, Miljenko; »Povijesni prikaz i pravni karakter normativnih akata Republike Srpske Krajine«, Izvorni znanstveni rad, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu, 2012., 558.-560.

33 Zapisnik s 9. izvanredne sjednice Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac. Izvanredna sjednica Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac održana je 21. 8. 1990.

S ovim zaključcima idući dan, tj. 22. kolovoza 1990., upoznato je Predsjedništvo i Vlada RH, a Ustavnom sudu podnesen je Zahtjev za ocjenu ustavnosti i zakonitosti odluka o raspisivanju referenduma. U međuvremenu, do okončanja postupka pred Ustavnim sudom RH, IV SO-a i Predsjedništvo SO-a nisu namjeravali o ovome raspravljati na sjednicama SO-a, ni donositi ovakvu odluku. Naravno da pobunjeni Srbi i inicijatori referenduma nisu bili zadovoljni ovakvim zaključcima i stavovima, pa su nastavili po MZ-ima pripremati održavanje referenduma. To se i dogodilo u studenom i prosincu 1990. kada je, na zborovima građana, 16 MZ-a donijelo odluku o raspisivanju referenduma o izdvajanju iz Općine Otočac i njihovo spajanje s teritorijem općine Titova Korenica. I na području općine Senj bilo je sličnih inicijativa. U mjestu Vrzići Zbor građana 28. studenoga donio je Odluku o raspisivanju referenduma radi odlučivanja o izdvajanju mjesta Vrzići iz MZ-a Vratnik i pripajanju MZ-u Brlog u Općini Otočac.³⁴ Ustavni sud RH poništio je odluke ovih MZ-a 4. srpnja 1991., što se moglo i očekivati jer »izjašnjavanje građana na referendumu ima samo savjetodavni karakter jer rezultat referenduma ne obvezuje Sabor Republike Hrvatske da donese zakon u skladu s mišljenjem građana izraženim na referendumu.«³⁵

u prostorijama Izvršnog vijeća. Počela je u 21 sat, a završila u 22.40 s dnevnim redom: Informacija o održavanju referenduma SDS-a. Sjednici su prisustvovali: Joso Brajković, predsjednik, te članovi Vera Orešković, Ivan Vičić, Srećko Žubričić, Božo Pavelić, Josip Kazda, Željko Fajdetić, Mihovil Gomerčić i Milan Kranjčević, tajnik Izvršnog vijeća. Osim njih sjednici su prisustvovali: Ante Marinić, načelnik SJS-a Otočac (kasnije Policijske postaje), Joso Kregar, predsjednik SO-a, Dražen Bobinac, saborski zastupnik, Josip Bulog, potpredsjednik SO-a. Zapisnik je vodio Mihovil Gomerčić. Joso Kregar, predsjednik SO-a, dao je uvodno obrazloženje a Milan Kranjčević, tajnik IV-a, obrazložio je Informaciju. U raspravi su sudjelovali: Dražen Bobinac, Milan Kranjčević, Ante Marinić, Srećko Žubričić, Josip Bulog, Joso Kregar, Ivan Vičić, Josip Kazda, Joso Brajković.

34 NN/21/1991 (2.5.1991.), Odluka Ustavnog suda RH br. U/I-34/1991. od 10. 4. 1991.

35 NN/35/1991., Odluka Ustavnog suda RH br. U/IV-83/1991. od 4.7.1991. Mjesne zajednice koje su donijele odluku o izdvajanju iz općine Otočac: Zalužnica 10. 11.1990., Vrhovine 16. 11. 1990., Doljani 26. 11. 1990., Srpsko Polje 27. 11. 1990., Podum 28. 11. 1990., Donji Babin Potok 29. 11. 1990., Gornji Babin Potok 29. 11. 1990., Gornje Vrhovine 29.11. 1990., Turjanski 29. 11. 1990., Škare 30.11. 1990., Drenov Klanac i Brloška Dubrava 1. 12. 1990., Ponori 1. 12. 1990., Rudopolje 1. 12. 1990., Brlog 1. 12. 1990., Glavace 1. 12. 1990. Dabar 1. 12. 1990.

Unatoč vrlo složenim političkim događajima u drugoj polovici 1990., općinska vlast u Otočcu nastojala je provoditi programske ciljeve usvojene, nakon prvih višestranačkih izbora, na sjednici SO-a prilikom konstituiranja IV SO-a. U okviru vlastitih kadrovskih i financijskih mogućnosti IV je pomagao poduzećima u restrukturiranju ili rješavanju nekih drugih poslovnih problema, kao što je pronalaženje poslovnih partnera u inozemstvu i sl. Tvornica namještaja INO, kemijska tvornica Cosmochemia, ugostiteljsko poduzeće Velebit, transportno poduzeće Autoprevoz imali su velikih problema s osiguranjem likvidnih sredstva za tekuće poslovanje i plaće radnicima. Općinska vlast je nastojala pomoći i osigurati im sredstva, bilo kao pozajmicu iz proračuna općine ili pozajmicom iz Ministarstva financija RH.³⁶ Intenzivno se surađivalo i s djelatnicima iz društvenih i komunalnih djelatnosti i državnim institucijama. S predstavnicima Republičke interesne zajednice (RSIZ) za kulturu, nastojalo se osigurati sredstva za restauraciju i konzervaciju dvokatne gotičke kapele u starom frankopanskom gradu Sokolcu u Brinju. Sredstvima Republičkog fonda za razvoj privredno nedovoljno razvijenih krajeva Hrvatske i Samoupravne vodoprivredne zajednice (SVIZ) Hrvatske, započeta je gradnja velike crpne stanice za regionalni vodovod Stajnica – Brinje, a osigurana su i financijska sredstva za radove na izgradnji cjevovoda Sinac – Vrhovine. IV SO Otočac vodio je računa i o stabilnosti proračuna općine, naplati poreza, ali i o sve izraženijem smanjenju broja radno aktivnog stanovništva posljednjih desetljeća.³⁷ Bez obzira na svakodnevne političke probleme, općinska vlast sudjelovala je u kreiranju nekih zakona, dajući primjedbe ili prijedloge prilikom njihova donošenja, kao što je primjedba na Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o šumama.³⁸

36 Zabilješke predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac, 1990.

37 Večernji list, 29. 8. 1990., Josip Cvitković: »Nužna dodatna sredstva«, Večernji list, 8. 9. 1990., Josip Cvitković »Kompjuteri upravljaju crpkama«, Večernji list, 17. 10. 1990. Josip Cvitković, »Sporan samo porez?«, Večernji list, 17. 10. 1990. Josip Cvitković, »Kako zaustaviti nestajanje«.

38 Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac, (Klasa: 002-5-90-01-01, Urbroj: 2159-02-90-1, od 7. 9. 1990.): Primjedbe na prijedlog (nacrt) Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o šumama.

U drugoj polovici 1990. kriza je nastavljena, a pobunjeni Srbi su razlog za nezadovoljstvo pronašli u odluci Hrvatskog sabora i donošenju Nacrta hrvatskog Ustava koncem rujna 1990. Pretpostavljali su da će se usvajanjem novog Ustava na njih gledati kao na nacionalnu manjinu, a ne kao na konstitutivan narod u Hrvatskoj. Uskoro su Srbi, na zajedničkoj sjednici Privremenog predsjedništva Zajednice općina sjeverne Dalmacije i Like i Predsjedništva Srpskog nacionalnog vijeća (SNV), usvojili tekst prijedloga Statuta Srpske autonomne oblasti Krajina. Ovaj prijedlog poslali su na uvid Predsjedništvu SFRJ, predsjedniku Sabora RH, predsjedniku RH Franji Tuđmanu i Ustavnoj komisiji Hrvatskog sabora.³⁹ Unatoč ovakvim pritiscima, Ustav Republike Hrvatske donesen je 22. prosinca 1990. Budući da se političko i sigurnosno stanje u Općini Otočac nije smirivalo, bilo je potrebno formirati Zajednički štab policije, što je i učinjeno početkom prosinca 1990., a u njega su ušli zapovjednik SJS-a, saborski zastupnik, predsjednik SO-a, predsjednik IV SO-a, sekretar Sekretarijata za narodnu obranu i načelnik Civilne zaštite (CZ) Općine Otočac.⁴⁰

Pripreme za obranu Općine Otočac

Razvoj političke i sigurnosne situacije prije i nakon donošenja Ustava Republike Hrvatske, pobuna dijela građana srpske nacionalnosti nakon prvih višestranačkih izbora, naoružavanje Srba i ostali događaji u RH i Jugoslaviji, o kojima je bilo riječi, predstavljali su početak rata. Zbog svega toga bilo je nužno pripremati obranu gackog područja. Pripreme za obranu počele su još u prosincu 1990. formiranjem zajedničkog štaba policije, a nakon toga pripremanjem za formiranjem manjih grupa dragovoljaca koji bi predstavljali jezgru oružanih formacija. Budući da se nije raspolagalo adekvatnim naoružanjem, oslonac su bile osobe s lovačkim naoružanjem. U pripreme za obranu bili su od početaka aktivno uključeni HDZ i općinska

39 Nikica Barić, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995.*, str. 93.

40 Davor Peitel, *Na prvoj crti protiv smrti*, str. 21. Dražen Bobinac, saborski zastupnik, Joso Kregar, predsjednik SO-a, Srećko Žubrinić, zapovjednik SJS-a, Joso Brajković, predsjednik IV-a, Josip Kazda, sekretar Sekretarijata za narodnu obranu, Dragan Katalinić, načelnik Civilne zaštite.

vlast koja je također radila na organiziranju dragovoljačkih grupa, animiranju mladih osoba za policijsku obuku, nabavci oružja, stvaranju robnih rezervi hrane, goriva, sanitetskog materijala i ažuriranju postojećih planova obrane. Kriza je dodatno produbljena početkom 1991. nakon što su odbornici SDS-a prestali dolaziti na sjednice SO-a Otočac, a znatan broj policajaca srpske nacionalnosti u PP-u Otočac verbalno je podržao srpsku pobunu. JNA se već otvoreno svrstala na pobunjeničku stranu, a zapovjednik vojarne u Otočcu 14. siječnja 1991., putem lokalne radijske postaje, zahtijevao je od Hrvata da predaju oružje ako ga imaju. Dana 17. siječnja većina policajaca srpske nacionalnosti odbila je potpisati izjavu o lojalnosti hrvatskoj državi, a početkom veljače odbili su staviti hrvatska obilježja na svoje odore, napustili su službu i većina ih je otišla na pobunjeničku stranu. Na sve očitije provokacije JNA i pobunjenih Srba općinska vlast nije reagirala. Naprotiv, na sastancima sa zapovjednikom vojarne ili predstavnicima pobunjenih Srba pokušavalo se smirivati situaciju, no bez uspjeha. Čak su, sve do oružane agresije, isplaćivane plaće i materijalni troškovi zaposlenicima osnovne škole i područnih škola, zaposlenicima Doma zdravlja i veterinarske ambulante u Vrhovinama te zaposlenicima u mjesnim uredima u Brlogu, Škarama i Vrhovinama.⁴¹ Zbog ovakvog političkog i sigurnosnog stanja, pripreme za obranu obuhvaćale su i pripremljenost za izvanredne prilike policije, općinskih službi, ustanova, poduzeća i stanovništva. Procjenjivano je njihovo funkcioniranje u izvanrednim okolnostima, brojno stanje i moral pojedinih sudionika koji bi mogli biti angažirani u takvim okolnostima. Već u ožujku 1991. organizirane su seoske straže u selima s hrvatskim stanovništvom i formirani nenaoružani dobrovoljački odredi. U proračunu općine planirana su financijska sredstva za obuku osoblja i nabavu opreme za Civilnu zaštitu, uređenje izmještajnih lokacija ratnog predsjedništva i IV SO-a, kupnja infracrvenih uređaja za noćno promatranje, četiri ručna bacača, 50 pušaka, 13 pištolja i uređaja za uzbunjivanje. Organiziranje protupožarne zaštite po poduzećima, ustanovama i MZ-ima bila je također obveza općinske vlasti. Ona je organizirana u suradnji s vatrogasnim savezom, šumarijom, mjesnim zajednicama,

41 Isto, 22-60

aeroklubom i Dobrovoljnim vatrogasnim društvom (DVD) Otočac tako da je, u slučaju potrebe, moglo biti angažirano preko 170 osoba, organiziranih u 19 interventnih grupa.

Eskaliranjem srpske pobune sve teže su funkcionirale pojedine djelatnosti u općini. Osim problema u gospodarstvu, do poslovnih problema došlo je i u radu fonda u stambenom i komunalnom gospodarstvu jer je sve više korisnika njihovih usluga kasnilo s plaćanjem obveza. Problema je bilo i u društvenim djelatnostima koje nisu mogle normalno funkcionirati na cijelom području općine.⁴² Ustrojavanjem satnije posebne jedinice policije za Općinu Otočac 25. ožujka 1991. pobuna ne jenjava. Pobunjeni Srbi blokiraju prometnicu Otočac – Dabar i pljačkaju putnike, a JNA razmješta vojnike na Žutu Lokvu i pojačava položaje u Zalužnici. Pripreme za obranu intenziviraju se pozivom stanovnicima Gacke da se dragovoljno prijave u oružane postrojbe, što se i dogodilo. U dva dana, tj. do 7. svibnja, prijavilo se oko 500 dragovoljaca koji su raspoređeni u pričuvni sastav policije ili u postrojbu formirajućeg ZNG-a. O svemu ovome brinuli su Zajednički štab policije, općinska vlast, HDZ, Zapovjedništvo ZNG-a i Krizni štab Općine Otočac. Pobunjeni Srbi nastavili su terorističke akcije pa već 25. lipnja pucaju na vozača kamiona, a 1. srpnja 1991. napadaju policijsku patrolu u selu Glavace i u selu Brlog napadaju putnike i otimaju im dragocjenosti i vozilo. Kulminacija terorističkih aktivnosti pobunjenih Srba bilo je ubojstvo policajca 19. srpnja 1991., nakon čega dolazi do oružanih napada pobunjenih Srba i JNA na gacki prostor.⁴³

Zaključak

Gospodarstvo je prije devedesetih karakteriziralo slabo poslovanje gospodarskih subjekata, visoka stopa inflacije u državi, nelikvidnost i pad standarda stanovništva. Politički odnosi hrvatskog i srpskog stanovništva bili su pod utjecajem velikosrpske hegemonističke politike s jedne strane

42 Do prvih višestranačkih izbora ovaj fond je nosio naziv Samoupravna interesna zajednica za društvenu djelatnost.

43 Ruža, Orešković, I glasom se branio Otočac, 2011. 20-21.

i nastojanjem hrvatskog naroda za višestranačjem i željom za stvaranjem vlastite države, s druge strane. Ovakvo političko ozračje manifestiralo se i na političke odnose u Općini Otočac. Skoro istovremeno s događajima u Hrvatskoj, u drugoj polovici 1989. aktivisti pojedinih stranaka pripremaju osnivanje političkih stranaka u Općini Otočac. Takve aktivnosti dovele su do pobune dijela građana srpske nacionalnosti u prvoj polovici 1990. Nakon provedenih izbora i konstituiranja vlasti na državnoj i lokalnoj razini, a u suradnji s pripadnicima JNA i obavještajnim službama Jugoslavije, organiziraju štrajkove po poduzećima i prosvjedne skupove diljem općine, nastojeći destabilizirati lokalnu vlast. Pobuna je nastavljena terorističkim djelovanjem, pljačkanjem putnika, blokadom prometnica, donošenjem odluka o izdvajanju 16 MZ-a iz Općine Otočac i njihovim pripajanjem općini Titova Korenica.

Unatoč planovima i strategijama oporavka koje su imale razvojan i održiv karakter, a koje je općinska vlast namjeravala provoditi odmah nakon konstituiranja, zbog događanja na lokalnoj i republičkoj razini (razini Hrvatske) nisu se realizirali. Zbog iznesenih činjenica može se zaključiti kako su gospodarska i politička situacija Općine Otočac od 1989. do 1995. imale uzročno-posljedičnu vezu. Stanje gospodarstva koje se krajem 80-ih pogoršavalo nije se moglo razvijati zbog nepovoljnog političkog okruženja, dodatno opterećenog ratnim zbivanjima. Upravo iz tog razloga oporavak i daljnji razvoj područja Općine Otočac zahtijevali su duže razdoblje od očekivanog.

Izvori

Zapisnik s 9. zajedničke sjednice VUR-a, VMZ-a i DPV-a od 4. srpnja 1991.

Zapisnik s 8. hitne sjednice Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac, 1990.

Zapisnik s 9. izvanredne sjednice Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac, 1990.

Zabilješke predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac, 1990. i 1991.

BRAJKOVIĆ, JOSO. 1990.-1991. Osobne bilješke predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac.

Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U/IV-83/1991. od 4. srpnja 1991., NN 35/91

Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, br. 90/92., 30. 12. 1992. Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac, Društveni plan razvoja općine Otočac za razdoblje od 1986. do 1990.

Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac, Zavod za društveno planiranje, cijene i statistiku, Analiza društveno-ekonomskog razvoja općine Otočac za razdoblje 1986.-1996., Otočac, rujan 1990.

Općinski komitet za privredu, urbanizam i komunalne poslove, Zavod za društveno planiranje, cijene i statistiku Otočac, Informacija o financijskim rezultatima OUR-a privrede, društvenih djelatnosti i RZ, organa DPZ i SIZ-a u razdoblju I.-IX. 1989. Otočac, studeni 1989.

Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac, Programske osnove Izvršnog vijeća Skupštine općine Otočac, Otočac 1990.

Portal Glas Gacke – 25 godina od osnutka Inicijativnog odbora HDZ-a, Like, Gacke i Krbave.

Izvršno vijeće Skupštine općine Otočac (Klasa: 002-5-90-01-01, Ur. broj: 2159-02-90-1, od 7. 9. 1990.) Primjedbe na prijedlog (nacrt) Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o šumama.

NN/21/1991., Odluka Ustavnog suda RH br. U/5-34/1991. 2. 5. 1991.

NN/35/1991. Odluka Ustavnog suda RH br. U/IV-83/1991. 4. 7. 1991. NN/174/2004. Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji

Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, dostupno na: www.dzs.hr.

Josip Cvitković, Večernji list, 14. 2. 1990., 19. 2. 1990., 5. 3. 1990., 28. 2. 1990., 16. 4. 1990., 21. 6. 1990., 29. 8. 1990., 8. 9. 1990., 17. 10. 1990. CVITKOVIĆ. JOSIP. Nedjelji Vjesnik, 11. 3. 1990.

CVITKOVIĆ. JOSIP. Vjesnik, 24. 5. 1990.

Literatura

BARIĆ, NIKICA. 2005. Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

BREKALO, MILJENKO. 2012. Povijesni prikaz i pravni karakter normativnih akata Republike Srpske Krajine. Izvorni znanstveni rad. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Grupa autora. 2012. Otočac u ratnim bilješkama. Katedra Čakavskoga sabora pokrajine Gacke. Zagreb: Gaea.

Ličko-senjska županija – Županijski Zavod za prostorno planiranje, razvoj i zaštitu okoliša, Prostorni plan Ličko-senjske županije. 2002. Gospić.

HOLJEVAC, ŽELJKO. 2009. Gackom kroz povijest. Otočac: Hrvatski radio Otočac.

KOSNICA, IVAN. 2011. Uredbe iz nužde Predsjednika Republike Hrvatske iz 1991.- 1992. Pregledni znanstveni rad. Zbornik PFZ, 6(1).

KRANJČEVIĆ, MILE. 2005. Gacka: program integralnog upravljanja okolišem i održivi razvoj. Otočac: HGK, ŽK Otočac.

MARIJAN, DAVOR. Djelovanje JNA i pobunjenih Srba u Lici 1990.-1992.

NAZOR, ANTE. 2011. Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata.

NJAVRO, MATO. 1999. Gacka – zemlja i voda. Zagreb: Hrvatska tiskara.

OREŠKOVIĆ, RUŽA. 2011. I glasom se branio Otočac. Katedra Čakavskoga sabora pokrajine Gacke. Zagreb: Gaea.

PEITEL, DAVOR. 2011. Na prvoj crti protiv smrti (Prilozi o povijesti regije Gacke u Domovinskom ratu 1991.-1993.), Memoarsko gradivo. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata.